ב"ה

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ — שנה שמינית

ויצא (תש"ט) — כ"ח י - כב חלום יעקב

להבנת החלום בכללו עיין גליון ויצא תש"ו!

א. בפתיחה למורה נבוכים אומר הרמב"ם: ודע, כי משלי הנבואה יש בהם שתי דרכים: מהם משלים שכל מלה שבמשל יש בה ענין; ומהם מה שיהיה כל המשל מגיד על כל הענין ההוא בנמשל, ויבואו במשל דברים רבים מאד אין כל מלה מוספת ענין בנמשל, אבל הם ליפות המשל... או להפליג בהסתיר הענין הנמשל... (=או להוסיף כסוי על ההסתר שלו). אמנם דמיון המין הראשון ממשלי הנבואה- אמרו: (=משל למין הראשון הוא מה שאמר הכתוב): "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וכו'". כי אמרו: "סולם" יורה על ענין אחד, ואמרו "מוצב ארצה" - יורה על ענין שני, ואמרו: "וראשו מגיע השמימה" יורה על ענין שלישי, ואמרו: "והנה מלאכי אלוקים" יורה על ענין רביעי, ואמרו "עולים" יורה על ענין חמישי, ואמרו "יורדים" יורה על ענין ששי, ואמרו: "והנה ה' נצב עליו" יורה על ענין שביעי - הנה כל מלה שבאה בזה המשל היא לענין מוסיף בכלל הנמשל. (=בכללות הדבר הנמשל.)

ואמנם דמיון חמין השני ממשלי הנבואה (=משל למין השני שיש בהם פרטים רבים שאינם מתאימים לנמשל) הוא אמרו (משלי פרק ז') "כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי וארא בפתאים, אבינה בבנים: נער חסר לב עובר בשוק אצל פנה ודרך ביתה יצעד. בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה. והנה אשה לקראתו, שית זונה ונצורת לב, הומיה היא וסוררת, בביתה לא ישכנו רגליה... והחזיקה בו ונשקה לו, העזה פניה ותאמר לו: זבחי שלמים עלי, היום שלמתי נדרי, על כן יצאתי לקראתך, לשחר פניך ואמצאך. מרבדים רבדתי ערשי, חטובות אסון מצרים... לכה נרוה דודים עד הבקר... כי אין האיש בביתו... צרור הכסף לקח בידו, ליום הכסא יבוא ביתו." הטתו ברב לקחה, בחלק שפתיה תדיחנו, הולך אחרי פתאום, כשור אל טבח יבא כמהר צפור אל פח ולא ידע כי בנפשו הוא."

והעולה בידינו מזה הכלל (=מכללות המשל הזה) הוא - האזהרה מהמשך זר התאוות הגופניות והנאותיהם... ...שלא יהיה האדם נמשך אחר בהמיותו ועבד... ואחר שבארתי לך זה וגיליתי לך סוד זה המשל, לא תקוה למצוא כל עניני המשל בנמשל, כשתאמר: "מה תחת זבחי שלמים עלי" (=מה מתאים בנמשל לזה שאמרו במשל), ואיזה ענין הוסיף בזה הכלל אמרו: "כי אין האיש בביתו"? (=ומה הוסיף לכללות המשל מה שאמר "כי אין האיש וכו'") כי זה כולו המשך הדברים כפי פשוטו של המשל.

רש"י — י"ב ד"ה עולים ויורדים; י"ג ד"ה נצב עליו
ראב"ע — י"ב החל מן "ויאמר רבי ישועה..."
רמב"ן — י"ב ד"ה והנה סולם החל מן "ועל דעת ר' אליעזר הגדול"
רשב"ם — " " עולים ויורדים
ספורנו — י"ג " והנה מלאכי אלוקים

1) הסבר, מה הם שני סוגי המשלים (או החלומות) בתנ"ך לפי דעת הרמב"ם והבא דוגמאות מן התנ"ך לכל אחד משני הסוגים!

2) לאיזה משני הסוגים הנ"ל שייך חלום יעקב לפי דעת כל אחד ממפרשינו?

הנדר פסוקים כ - כ"ב.

אברבנאל מקשה: איך נעשה יעקב בנדר הזה עובד על מנת לקבל פרס באמרו "אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני ונתן לי" כך וכך - אז יהיה לי לאלוקים - מכלל שאם לא יעשה לו כל זה לא יהיה לו לאלוקים ולא יעבדהו? ולא עשה אברהם זקנו כן, אבל נתנסה כמה פעמים ועמד בהם!

רש"י ד"ה והיה ה' לי לאלוהים
רמב"ן " " " " "
רשב"ם " " " " "
ספורנו " " " " "
באור " " " " " : מאמר זה כולל כל הפרטים אשר מן אם יהיה ה' עמדי עד הנה וכן תרגם המתרגם (מנדלסון: אונד דער עוויגע מיר אלס טוצפאטס ביישטעהן ווירד.)

העמק דבר: ממשמעות הלשון הוא המסובב כפירוש הרמב"ן ולא כפירוש רש"י, ופירושו שלא יסמוך על כחו ועוצם ידו, רק יקח את ה' לנגדו תמיד שהוא ינהלהו. ובהיותו בחו"ל - בבית לבן - ולא היה מקום לבטוח על עצמו, פשיטא שגם לטובת עצמו היה מבקש שה' יהיה עמו ולא יעזבנו, אבל בהיותו בבית אביו אפשר לו לסמוך על עצמו, על זה נדר נדרו, שגם אז יהיה ה' לו לאלוקים. אבל באמת זה הדבר "והיה ה' לי לאלוהים", אע"פ שעיקרו חלוי הרצון עצמו, מכל מקום נדרש לזה סייעתא דשמיא, שיהיה השגחתו ית' מוכן לפנין בכל עת, על כן הוא תנאי ומסובב. וכיוצא בזה נתבאר בספר שמות י"ט ה' והייתם לי סגולה.

כיצד עונים לשאלת האברבנאל כל המפרשים הנ"ל? סדרם לקבוצות!

(עיין בעיה מעין זו גליון נצבים וילך תש"ג שאלה א!)